

Kemoterapi, mundtørhed og tilskud til tandbehandling

Af tandplejer Gitte Kaas,
Afd. for Regional Specialtandpleje
Region Midtjylland.
Gitte.kaas@rm.dk

Der kan være forskellige årsager til mundtørhed. Der kan være tale om sygdom, medicinsk behandling eller skader efter strålebehandling i forbindelse med kræftbehandling.

Det anslås at 20 % af den samlede befolkning lider af mundtørhed. Jo ældre jo hyppigere forekomst. Undersøgelser viser, at 30 % af befolkningen over 60 år oplever mundtørhed. Årsagen hertil er antageligt, at sygdomsforekomst og medicinforbrug stiger i takt med, at alderen stiger. Der er uenighed om, hvorvidt stigende alder i sig selv medfører øget mundtørhed, men undersøgelser tyder på dette.

Mange lægemidler har mundtørhed som kendt bivirkning. Generne opleves som oftest størst og mest generende i indkøringsfasen af et præparat. At et medicinsk præparat er kendt med mundtørhed som bivirkning, er absolut ikke ensbetydende med, at alle patienter vil opleve denne bivirkning. Det er velkendt at jo flere forskellige lægemidler (polyfarmaci) en patient indtager, des større er risikoen for mundtørhed - dette også selv om det enkelte præparat i sig selv ikke er kendt med mundtørhed som bivirkning.

Kemoterapi er en medicinsk behandlingsform, som ofte anvendes i behandling af kræft,

og mundtørhed er en hyppigt forekommende bivirkning. Forekomsten og graden hænger nøje sammen med kemopræparat, dosering, hvor lang tid behandlingen gives samt hvilken anden medicin, der indtages - eksempelvis morfin, sovemedicin, blodtryksregulerende eller anti-depressiv medicin.

Spytsekretionen normaliseres i hovedreglen ½ - 1 år efter endt kemoterapi. Hvis mundtørhed forsat er et problem, bør man se på, om årsagen kan findes andet sted - eksempelvis i det øvrige medicinindtag.

At få kemoterapi / lide af mundtørhed er ubehageligt, men ikke nødvendigvis ensbetydende med, at der vil opstå et øget tandbehandlingsbehov. Jo bedre tandstatus er før behandlingen og jo bedre mundhygiejne, des mindre risiko for tandproblemer. Det er en god ide, at få tænderne undersøgt og eventuel behandlet inden kemobehandlingen påbegyndes. Det kan også anbefales at få vejledning og instruktion i forhold til den daglige hjemmetandpleje.

I forbindelse med kemobehandling kan opleves problemer med:

- at spise.
- at tale.
- irritation og sår i og omkring munden.
- svampeinfektioner i munden.
- dårlig ånde.
- huller i tænderne
- tandkødsbetændelse

Ved fødeindtagelse, blandes maden med spyt. Når dette ikke sker, kan det være vanskeligt at synke. Det er derfor vigtigt at indtage væske til måltiderne, men af hensyn til udvikling af nye huller bør væsken ikke indeholde sukker. Smagssanserne kan være påvirket af kemoterapien, og det kan derfor være forbundet

med ubehag, at spise krydret, saltet og sur mad. På trods af ubehaget, er det vigtigt, at spise/drikke i tilstrækkeligt omfang. Er det forbundet med for stort ubehag, kan der søges rådgivning hos læge eller diætist med henblik på kostvejledning og eventuel smertelindring i forbindelse med fødeindtag.

Ved tale bevæges kinder, læber og tunge, og dette kan være meget ubehageligt, hvis slimhinderne er tørre. Der findes flere forskellige præparater til spyterstatning og/eller -stimulering. På apoteket kan købes tyggegummi, sugetabletter, vingummi, spray og gel. Mange finder behag i at tygge tyggegummi eller sutte på bolsjer eller pastiller. På grund af mundtørhed er risikoen for udvikling af nye huller øget, derfor anbefales det, kun at anvende sukkerfrie produkter. Vær også opmærksom på, at syrlige produkter også kan være skadelige for tænderne.

Når læber og slimhinder er tørre, kan dette medføre irritation, sår og i enkelte tilfælde også svamp i munden. Svamp viser sig ved rødme af slimhinder, hvidlige afskrabelige belægninger, smagsforstyrrelser og evt. en sviende og brændende fornemmelser i munden. Læberne holdes bedst fugtede med en fed fugtighedscreme. Vand skal altid være inden for rækkevidde, drik gerne 1½-2 liter i døgnet. Drik/skyl gerne munden med kamillete. Laves teen på hele kamilleblomsten, indeholder den olier, der har en desinficerende og lindrende virkning (pose-te har ikke denne

effekt). Kontakt tandlæge ved mistanke om mundsvamp. Behandling af mundsvamp kræver receptpligtig medicin.

Mundtørhed kan medføre problemer med at anvende tandproteser. Proteserne kan blive løssiddende og der kan opstå tryksår i slimhinden. Salivagel (spyterstatnings- stimuleringsmiddel) kan med fordel smøres på indersiden af protesen inden protesen placeres i munden. Dette vil fugte slimhinde og protese, så protesen sidder/suger sig bedre fast. Munden og protesen skal fugtes med vand, inden protesen sættes i munden. Kontakt din tandlæge / tandplejer ved problemer med protesen.

Tobak og alkohol forstærker mundtørheden/mundhuleproblemerne betydeligt, derfor kan det anbefales, at begrænse forbruget heraf.

Når spytet ændrer sig, vil den bakterieflora, der skal være i munden ændre sig. Den fugtende og skylende effekt, spytet normalt har, ophører eller nedsættes og tænderne er vanskeligere at holde rene. Hvis tænderne ikke holdes rene, er der risiko for, at der opstår betændelse i tandkødet og/eller huller i tænderne.

Det er **vigtigt** at:

- have en særdeles god mundhygiejne
- begrænse sukkerindtaget mest muligt
- anvende fluortandpasta, en blød tandbørste, tandstikker og tandtråd efter din tandlæge/tandplejers anvisning

Lider man af mundtørhed må det anbefales, at få foretaget regelmæssige undersøgelser hos tandlæge/tandplejer, eventuelt med kortere intervaller end tidligere.

Tandlægen/tandplejeren bør løbende vurdere om, der er behov for brug af en særlig tandpasta med specielt højt fluorindhold. Tandpastaen er receptpligtig og recepten kan udstedes af tandlæge eller læge.

Særligt tilskud til tandpleje

Sundhedslovens § 166 åbner op for tilskud til tandbehandling, hvis der opstår et øget betydeligt tandbehandlingsbehov, som kan henføres til at være en følge af den kemobehandling patienten har modtaget i forbindelse med sin kræftlidelse. Der kan ikke opnås særligt tilskud til patienter, der er plaget af mundtørhed opstået som følge af anden medicin end kemomedicin givet i forbindelse med kræftsygdom.

Den væsentligste betingelse, for at man kan få tilskud er, at det kan dokumenteres, at kemobehandlingen har medført en betydelig stigning i antallet af nye huller. Derfor er det også vigtigt at få fastlagt sin tandstatus ved en undersøgelse hos tandlæge eller tandplejer forud for opstart af kemobehandling. Tandproblemer skal på ansøgningstidspunktet være markant større end det, man ville forvente hos andre med tilsvarende alder, mundhygiejne og tandlægebesøgsvaner.

At patienten, som led i kræftbehandling har modtaget kemobehandling, medfører ikke i sig selv, at patienten kan få det særlige tilskud til tandpleje. Det er da også kun en meget lille andel af kemopatienterne, der får øgede tandproblemer i forbindelse med kræftbehandling. Det skyldes, at mundtørheden kun optræder i en relativ kortvarig periode under og lige efter kemobehandlingen, hvorefter spytet vender tilbage i normalt omfang. Hvis man opretholder god mundhygiejne i kemoperioden, vil der ikke opstå flere huller i tænderne end tidligere.

Særligt tilskud til tandpleje ydes af regionerne. Når regionen skal

træffe beslutning om, hvorvidt en patient er berettiget til tilskud til tandpleje, sker dette bl.a. altid på baggrund af oplysninger i patientens tandlægejournal. Der kan kun opnås tilskud, hvis der er tale om en betydelig stigning i cariesudviklingen. Kemobehandling medfører ikke at tænder og fyldninger lettere knækker, eller at der pludselig opstår parodontose, derfor gives ikke tilskud til disse behandlinger.

Alle regioner i Danmark har en ansøgningsprocedure som kan findes på internettet. Fælles for regionerne er, at der skal foreligge:

- Dokumentation for sygdom og behandling (udskrift af hospitalsjournal)
- Kopi af alt foreliggende journal- og røntgenmateriale fra tandlægen vedr. årene forud og efter kemobehandlingen.
- Pris- og behandlingsoverslag omhandlende det aktuelle behandlingsbehov.

Hvis patienten opnår bevilling til tilskud til tandbehandling, vil bevillingen gælde et år fra bevillingsdatoen. Patienten vil modtage et bevillingsbrev, hvoraf det fremgår, hvad bevillingen omhandler i forhold til det fremsendte pris- og behandlingsoverslag. Er der ud over det fremsendte overslag, behov for yderligere behandling, må tandlægen eller tandplejeren efterfølgende, uden forudgående ansøgning, lave såkaldte "sygesikrings sygdomme" dvs. tandundersøgelser, tandrensninger og almindelig fyldningsbehandlinger, der er begrundet i nye huller. Er der herudover behov for "særligt bekostelige behandlinger" skal der søges særskilt, inden behandlingen påbegyndes.

Hvis der gives afslag på ansøgningen, kan der klages over dette. Klagen skal sendes til Patientombuddet senest 4 uger efter modtagelsen af afgørelsen. Sagsbehandlingstid hos Patientombuddet er aktuelt 8 måneder.

Mundtørhed opstår når mundens spytkirtler af en eller anden årsag, producerer mindre spyt end normalt.

Det kan eksempelvis være på grund af:

- sygdom.
- strålebehandling i hoved/halsregionen.
- medicin – herunder kemoterapi.

Flere medicinske præparater er kendt med mundtørhed som bivirkning – det kan eksempelvis være:

- Medicin mod angst og depression
- Medicin mod for højt blodtryk
- Sovemedicin
- Smertestillende (Morfin og morfinlignende midler)
- Allergimedien

Og mange, mange flere.....

Forekomst af mundtørhed

- 0-20 % af den samlede befolkning lider af mundtørhed.
- 50-80 % af ældre lider af mundtørhed.
- 30 % > 60 år

<http://www.dinmund.dk/mundpleje/ved/kemoterapi/>

Region Nordjylland

Primær Sundhed
Niels Bohrsvej 30
9220 Aalborg Øst
Tlf. 9764 8326.
Hjemmeside:
www.primaersundhed.rn.dk

Region Midtjylland

Specialtandplejen
Søndersøparken 14
8800 Viborg
Tlf. 7844 6700
Hjemmeside:
www.specialtandpleje.dk

Region Syddanmark

Regionstandplejen
Heden 7, 3.sal.
5000 Odense C
Tlf.: 7612 7251
Hjemmeside:
regionsyddanmark.dk/tandpleje

Region Sjælland

Region Sjællands Tandpleje
Æblehaven 2
4200 Slagelse
Tlf: 5852 4988
Hjemmeside
www.regionsjaelland.dk

Region hovedstaden

Rigshospitalet
Tilskudsordningerne / Afsnit 5811
Blegdamsvej 9
2100 København Ø.
Tlf. 35 45 58 34 / 35 45 58 11
Hjemmeside:
www.rigshospitalet.dk

Patientombuddet

Finsensvej 15
2000 Frederiksberg
Tlf.nr.: 7228 6600
E-mail: pob@patientombuddet.dk
Hjemmeside: www.patientombuddet.dk